

Impactgids KleurRijk Leven

Lees, hoor en zie hoe we met elkaar bezig zijn om Hof van Twente nog **groener, mooier** én **kleurrijker** te maken!

Vijftien basisscholen zetten de stap naar een groen schoolplein.

“Als je een uil op je erf hebt is het met de biodiversiteit dik in orde.”

Welkom

Werken aan Biodiversiteit, samen blijven doen!

Samen mogen we wonen en werken in de Hof van Twente. De Hof – we staan er niet dagelijks bij stil, maar die naam hebben we niet voor niets. Even naar buiten, een korte wandeling of een stukje fietsen: zo ervaren we ons gevarieerde landschap met open landerijen, afgewisseld met karakteristieke houtwallen, kleine en grote bospercelen en meanderende beken. Dit zorgt ervoor dat vele planten en dieren zich hier thuis voelen, en dat het goed wonen, werken en recreëren is in onze Hof.

Met ons programma Biodiversiteit hebben we onszelf en veel andere mensen geïnspireerd om aan de slag te gaan in en met het groen. Zo werkten we aan onze ambitie:

Wanneer mensen onze Hof van Twente binnen fietsen, -wandelen, -rijden denken ze wauw. Onze ecologische bermen vormen samen met de karakteristieke houtwallen en bloeiende akkerranden groene zones die onze waardevolle natuurgebieden verbinden. Erven in het buitengebied zijn groene en gewilde plekken voor talloze soorten. Het boerenland is gevarieerd, functionele landerijen worden afgewisseld met kruidenrijke akkers en de gezonde vruchtbare bodem zorgt ervoor dat kunstmest bijnaak is geworden. Economisch hebben onze boeren en andere ondernemers geprofiteerd van deze vooruitgang van de biodiversiteit. Onze groene kernen vormen een gezonde leefomgeving en ook de kinderen spelen in de natuur op de groene schoolpleinen. Kortom: het is in Hof van Twente voor inwoners, gasten en heel veel diersoorten aangenaam vertoeven, zelfs op warme zomerse dagen.

We merken dat biodiversiteit langzamerhand in ons DNA is gaan zitten. In ons dagelijks denken en doen wordt het steeds normaler om rekening te houden met de impact op de natuur en het herstel ervan. We geloven dat dit de manier is waarop we onze leefomgeving leefbaarder kunnen maken, ook voor onze (klein)kinderen.

Inmiddels hebben we vier jaar gewerkt aan onze ambities en mogen we trots zijn op de resultaten. Kinderen spelen op groene schoolpleinen, en in onze kernen zijn inwoners van diverse wijken en straten samen aan de slag gegaan om meer groen te realiseren. We beheren onze bermen ecologisch, veel erven zijn groener geworden, en bij onze boeren zien we steeds meer kruidenrijke graslanden en bloemrijke akkerranden.

Er zijn prachtige projecten uitgevoerd om de leefomgeving van insecten en unieke planten te versterken. Met 71 soorten flora en fauna per vierkante kilometer scoort de gemeente Hof van Twente goed. Het echte resultaat komt echter pas wanneer deze projecten inwoners en ondernemers inspireren om zelf aan de slag te gaan of door te zetten. In dit magazine laten we graag zien wat er mogelijk is. Niet achteroverleunen, maar: samen blijven doen!

We wensen u veel plezier met het lezen van deze impactgids *KleurRijk Leven!*

Harry Scholten & Edwin Scheperman

Wethouders Hof van Twente

In deze gids

pagina

Erven: Natuurerf op maat	4
Boerenland: Bloemrijke akkerranden	6
Boerenland: Kruidenrijk grasland	7
Boerenland: Weidevogelbeheer	8
Kernen: Groene Schoolpleinen	9
Kernen: Natuur voor Elkaar projecten	11
Bermen: Ecologisch berm- en slootbeheer	13
Gebiedsgerichte aanpak: Langjarig Landschapsbeheer Markelokaal	14
Buurtprojecten	15
Buurtproject Elsenerbroek	15
Buurtproject Stokkum	15
Vergroening AI en buurt Azelo	16
Begraafplaatsen	16
Bomen	17
Tuinen	18
Groene Loper jaaracties	18
Reggetuin	20
Pientere Tuinen	21
De Tuinen van Diepenheim	22
Bijen	23

© Hofvogels

Erven

Natuurerfadvies op maat

De Stichting Hofvogels stimuleert erfbewoners in de Hof van Twente om hun erven biodivers in te richten

Ruud de Koning, Stichting Hofvogels:

“Als je een uil op je erf hebt is het met de biodiversiteit dik in orde”

Het hele verhaal van Ruud lezen?
Scan de QR-code

Erven biodivers inrichten, helpt bij het behoud van soorten zoals steenuil, kerkuil, mussen en zwaluwen, die door het verdwijnen van leefgebieden onder druk staan. Tot nu toe zijn 75 natuurerven ingericht en vele erfadviezen gegeven. Door clustering van natuurerven en investeringen in het aangrenzende landschap, zoals het aanleggen van houtsingels en solitaire bomen, worden bredere groene zones gerealiseerd. Dit verhoogt de biodiversiteit door meer leefgebieden en voedselbronnen te bieden aan insecten, vogels en andere dieren.

© Ingrid Bargeman

Samenwerking voor biodiversiteitsherstel

Erfbewoners nemen zelf het beheer van hun erf en het omliggende landschap op zich, met ondersteuning van Hofvogels en financiering van provincie en gemeente. Deze aanpak creëert niet alleen een gezondere omgeving voor dieren, maar ook voor mensen.

Hofvogels werkt bij de ontwikkeling van haar erf-gebiedsplannen nauw samen met Landschap Overijssel, de gemeente, provincie en andere partners, en levert zo een belangrijke bijdrage aan biodiversiteitsherstel en de vitaliteit van het buitengebied.

Waarom een natuurerf?

Carola Murman en haar man kochten in 2018 een vervallen boerderij aan de rand van Diepenheim. Ze besloten de boerderij op te knappen en 'streekeigen' te maken. Dit deden ze onder andere door rond het erf streekeigen beplanting aan te brengen en in de boomgaard fruitbomen te laten groeien. Ook legden ze een moestuin aan, waar nu wilde appels en zoete kersen groeien. Daarnaast staan er inheemse bomen en planten, zoals hazelaars, lindes en kastanjebomen. Rondom de moestuin hebben ze meidoornheggen aangelegd. Hierbij dachten Landschap Overijssel en Hofvogels mee.

Kamsalamanders

Naast het groenadvies hielpen de organisaties ook bij het kiezen van de juiste plek voor de natuurvijver, en adviseerden ze over de juiste planten voor voldoende voedsel en schuilplaatsen om bijvoorbeeld kamsalamanders aan te trekken. Inmiddels is de vijver mooi begroeid en dit jaar zijn er kamsalamanders in de vijver gezien. Het plantgoed en de bodemwerken kregen ze via subsidies geregeld, de aanleg van de vijver hebben ze zelf bekostigd.

© Carola Murman

© Carola Murman

© Carola Murman

Bezoekers van het buitenleven

Het erf is inmiddels een oase voor dieren. Uilen, zoals de kerkuil en bosuil, bezoeken regelmatig het erf, en kleine vogels komen op de kort gemaaide grasvelden. Wilde bijen en reeën zoemen en rennen regelmatig door de tuin. Boomkickers springen in de buurt rond; die mogen, wat Carola betreft, ook gerust over het weiland naar hun erf kruipen. Ondanks dat de reeën soms in de moestuin eten een prachtig resultaat!

Stand van de natuur

Carola en haar man houden samen met natuurorganisaties zoals Hofvogels de stand van de natuur in de gaten. Vrijwilligers van Hofvogels monitoren de biodiversiteit en checken de uilenkasten, waardoor ze zich nog sterker verbonden voelen met de omgeving en volop genieten van het buitenleven.

Foto: Landschapsverzorger Teun Jan Roeterdink zaait de akkerranden in

Ronnie Steentjes: "Veel mensen denken dat boeren niet natuur-minded zijn. Niets is minder waar! De meesten zijn echt begaan met de natuur. Wat denk je als ze 's morgens aan de koffie zitten en reeën of een haas over hun akkers zien lopen? Dat vinden ook zij prachtig!"

Ronnie zijn verhaal lezen?

Boerenland

Bloemrijke akkerranden

De impact van jaarlijks 50 kilometer akkerranden

Agrarische Natuurvereniging Hooltwark zaait sinds een aantal jaren de akkerranden in Hof van Twente bloemrijk in. Dit initiatief heeft het enthousiasme onder boeren om hun akkers bloemrijk in te zaaien de laatste jaren sterk vergroot.

Bloemrijke akkerranden dragen direct bij aan meer biodiversiteit. De wilde bloemen trekken vele nuttige insecten aan, zoals bijen, hommels, vlinders, zweefvliegen en lieveheersbeestjes, die profiteren van voedsel en bescherming. Inheemse bloemenmengsels worden gebruikt, omdat de bloemrijke akkerranden als één grote bron van bescherming en voedsel dienen voor deze insecten. De meeste insecten zijn namelijk op gebied van voedselvoorziening afhankelijk van inheemse waardplanten.

Daarnaast helpen deze insecten om plaaginsecten, zoals trips en uienvliegen, op een natuurlijke manier te bestrijden.

Naast insecten bieden akkerranden ook een belangrijke leefomgeving voor akkervogels, waaronder bedreigde soorten zoals de patrijs en de grutto. Door bloemrijke akkerranden aan te leggen, krijgen zowel insecten als vogels een waardevol steuntje in de rug.

Verrijking van natuur en landschap

In de Hof van Twente heeft landschapsverzorger Teun Jan Roeterdink in 2023 bij meer dan 80 adressen ongeveer 55 kilometer aan bloemrijke akkerranden ingezaaid. Hij ziet de natuur veranderen en hoort hoe bewoners de steeds kleurrijker omgeving waarderen: *"Deze akkerranden trekken talloze insecten aan en bieden vooral in de winter een extra voedselbron voor vogels, hazen en reeën. Ze dragen bij aan de biodiversiteit en ondersteunen bedreigde diersoorten. Dit initiatief creëert, in samenwerking met de gemeente en bewoners, een groener en leefbaarder buitengebied waar zowel de natuur als inwoners van genieten."*

Kruidenrijk Grasland

Voordelen van Kruidenrijk Grasland

Kruidenrijk grasland is gunstig voor de biodiversiteit, maar ook voor de boer en het klimaat. Door de klavers in het kruidenrijke mengsel is er namelijk minder stikstofkunstmest nodig. Een hectare kruidenrijk grasland bespaart 500 kg kunstmest en daarmee 1.000 kg CO₂. Vanuit het programma biodiversiteit hebben we als een van de eerste gemeenten in Nederland daarom ook deelgenomen aan het project "1001 hectare kruidenrijk grasland".

Zo'n 50 agrariërs doen mee!

Inmiddels hebben ongeveer 50 agrariërs in de Hof van Twente een deel van hun oppervlakte ingezaaid met een kruidenrijk mengsel. De oppervlakte kruidenrijk grasland is met ongeveer 170 hectare toegenomen. Veehouder Gerrit Boswinkel in Markelo is één van de deelnemers. Gerrit had al wat ervaring met gras-klaver mengsels om het kunstmestgebruik te verminderen. De mogelijkheid van het project "1001 ha kruidenrijk grasland" heeft hij aangegrepen om ook kruidenrijke mengsels te proberen.

Gezonde voedingsbodem

Van de 20 hectare grasland heeft Gerrit inmiddels 7 hectare ingezaaid met een kruidenrijk mengsel.

© Gerrit Boswinkel

"De koeien eten het graag, het bevalt mij prima en uit onderzoek is ook gebleken dat de opbrengst niet minder is in vergelijking met Engels raaigras," aldus Gerrit. "De samenstelling wisselt wel; de Cichorei en de Smalle Weegbree doen het goed, en dit jaar kwam opeens de Karwij ook in groten getale tevoorschijn. De klaver heb ik er langer dan vier jaar in kunnen houden; dat is ook niet makkelijk, maar door de natte omstandigheden is het dit jaar wel minder." Gerrit: "En volgens mij is het ook gezond voor de koeien. Van Cichorei is zelfs bewezen dat het een geneeskrachtige werking heeft; dat is natuurlijk mooi meegenomen. En als je wilt genieten van het kruidenrijk grasland, raad ik je aan om eens in juli langs te komen!"

Droogtebestendigheid

Kruidenrijk grasland is een geweldige voedingsbodem voor insecten en vogels. Veel agrariërs hebben ervaren dat door de meer gevarieerde beworteling kruidenrijk grasland ook beter bestand is tegen de droogte. Boeren ervoeren, met name in 2022, dat kruidenrijk grasland beter bestand is tegen droogte door de variatie in wortellengtes van de verschillende kruiden. Dit leidt tot een win-win-win situatie voor de biodiversiteit, de boeren en natuurlijk de koeien.

- Voor meer inspiratie zie: www.1001ha.nl/informatie/inspiratie/

© Gerrit Boswinkel

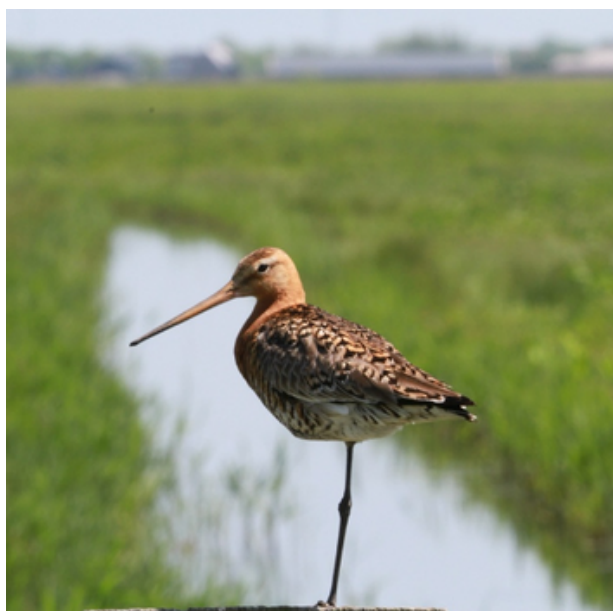
Weidevogelbeheer

Vrijwilligers beschermen weidevogels

Ook dit seizoen waren de vrijwilligers van Stichting Weidevogels Hof van Twente weer actief in het agrarisch landschap om de agrariërs te helpen bij het beschermen van de weidevogels. Zoals waarschijnlijk wel bekend, gaat het niet goed met de weidevogels en worden er allerlei initiatieven in het leven geroepen om de weidevogels voor Nederland te behouden.

Bewakers van ons ecosysteem

Weidevogels hebben een belangrijke functie in het ecosysteem en zijn een belangrijke indicator voor de biodiversiteit. Goed weidevogelbeheer bevordert niet alleen de weidevogels maar zorgt ook voor meer verschillende kruiden en bloemen waardoor er meer insecten in het weiland komen. Bovendien is de grasopbrengst in een droge zomer hoger als gevolg van een hogere waterstand wat weidevogels nodig hebben.

De grutto

© Stichting Weidevogels Hof van Twente

Tjeerd Ploeg: “Weidevogels; je mist ze pas als ze er niet meer zijn”

Het verhaal van Tjeerd lezen?
Scan de QR-code

Vliegende grutto en Kievit, Kievit in het water, tureluur op de paal
© Stichting Weidevogels Hof van Twente

32 weidevogelgebieden

Weidevogels voeden zich voornamelijk met kleine insecten en wormen en andere ongewervelde dieren. Hierdoor voorkomen de weidevogels dat de wortels van het gras worden aangetast door insectenlarven. Zijn er veel weidevogels, dan is dat een goede indicator voor hoe gezond en in balans het land is. Binnen de gemeente Hof van Twente zijn er 32 gebieden waar vrijwilligers in het broedseizoen meehelpten om de weidevogels te beschermen.

Wil je meer weten?

Kijk op: www.weidevogelshofvantwente.nl

Foto: het groene schoolplein in Heeckeren

Kernen

Groene Schoolpleinen

Vijftien schoolpleinen van grijs naar groen

*“Alle scholen groen, dat willen we in de Hof samen doen,”
volgens Ina Van De Riet*

In de afgelopen drie jaar hebben vijftien basisscholen in de gemeente Hof van Twente de stap naar een groen schoolplein gezet. Dertien scholen zijn al klaar, één school pakt het in fases aan en werkt nauw samen met leerlingen van het Zone College uit Almelo. Twee andere scholen zijn net begonnen, een mooie beweging!

Het project 'Alle scholen groen, dat willen we in de Hof samen doen' startte in 2020. In dit project wensen we dat alle negentien scholen (basis- en voortgezet onderwijs) in de Hof van Twente hun schoolplein vergroenen. Stoeptegels eruit, natuurlijke speelaanleidingen, bomen en struiken erin. Door schoolpleinen te vergroenen, zetten we een belangrijke stap in de verduurzaming. Gevarieerde beplanting trekt immers insecten, vlinders en vogels aan. Bovendien denken we zo aan klimaatadaptatie en zijn we beter voorbereid op toekomstige hittestress en hoosbuien. En alsof dat nog niet genoeg is, kunnen scholen bij de aanleg van het schoolplein zoveel mogelijk materialen hergebruiken. Het groene schoolplein vormt daarmee een middel om met leerlingen thema's zoals natuur, afval, biodiversiteit en klimaat te behandelen.

Beschikbare subsidies voor Groene Schoolpleinen

Alle scholen die meededen ontvingen een bedrag van € 5.000,- ter ondersteuning van de plannen voor een Groen Schoolplein uit het programma Kleurrijk Leven. Een voorwaarde om in aanmerking te komen voor deze gemeentelijke subsidie was, dat de school deelneemt aan de provinciale subsidieregeling Groene Schoolpleinen via Natuur voor Elkaar ter waarde van € 10.000, -. Daarnaast dient een school zelf minimaal € 2.500, - bij te dragen. Dit bedrag kan deels (tot max € 3.500) door de inzet van eigen uren opgebracht worden.

Meer kansen voor buitenonderwijs en gezond bewegen

Een groen plein biedt interessante kansen voor buitenonderwijs en we horen van scholen die al klaar zijn, dat het speelgedrag van de kinderen is veranderd. "Er is minder gedoe tussen de kinderen onderling, omdat er meer variatie en uitdaging is om te spelen", aldus de directeur van de Prins Constantijnschool in Goor. Zo kan meer speelnatuur, tot meer speelvariatie leiden en uiteindelijk tot meer leerplezier. Ook zijn er kritische geluiden; met name in de zomervakantie is het zaak om hulp van ouders in te roepen om bijvoorbeeld water te geven of kleine onderhoudsklusjes te doen.

Foto: het groene schoolplein in Heeckeren

Foto: het moestuingedeelte van IKC Magenta.

Natuur voor elkaar

Projecten in Hof van Twente

Met financiële ondersteuning vanuit de provincie Overijssel hebben we via project Natuur voor Elkaar groene initiatieven en plannen in onze kernen ondersteund. Door dit project konden we extra bewustwording over de waarde van groen delen met onze inwoners. Belangrijk daarbij waren de uitgangspunten: het “gewoon doen” en vooral ook samen doen met inwoners! Daar zijn we zeer goed in geslaagd. De schop is echt de grond ingegaan en veel inwoners en vrijwilligers zijn betrokken. Belangrijk daarbij is ook dat de betrokkenheid van inwoners blijvend is, omdat ze een rol houden bij het beheer en onderhoud.

1 Buurtparticipatie in Tuindorp

Wat is het effect op de buurt nu Tuindorp groener is geworden? Buurtbewoner Tony Heinhuis is blij met de vergroening van Tuindorp. Na zorgen over onkruid op het plein en de behoefte aan vergroening vanuit de buurt, nam de gemeente initiatief. In maart 2022 werd de buurt uitgenodigd om mee te denken om de wijk groener te maken: “Het voelt goed om te merken dat de gemeente onze ideeën ook echt meeneemt. Zo is mijn idee om zwarte, lage bandjes om de tuinen heen te leggen, ook daadwerkelijk uitgevoerd. Iedere tuin heeft dit nu,” vertelt buurtbewoner Tony.

Buurtbewoner Tony Heinhuis: “Ik ben geen vlinderfanaat die meedoet aan de tuintelling, maar herken de vlinders wel. De dagpauwoog en citroenvlinder zie ik regelmatig terug in mijn tuin.”

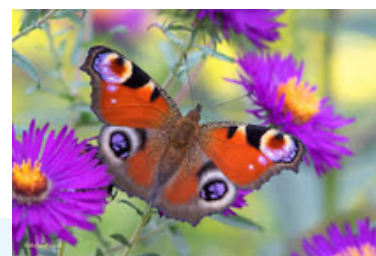
Groene stappen zetten in het buurthuis

Er moest een aanpassing van de riolering komen in dit deel van de wijk, wat volgens wijkregisseuse Liesbeth de Boer de perfecte kans bood om ook groene stappen te zetten. In maart 2022 organiseerden de gemeente, welzijnsorganisatie Salut en de Groene Loper een bijeenkomst in het dorps huis 't Badhoes om buurtbewoners mee te nemen. Liesbeth: “We hebben destijds kraampjes neergezet om bewoners te informeren over onze plannen en om informatie van de bewoners op te halen.”

Tony is vooral blij met hoe de buurtbewoners zijn meegenomen in het hele verhaal. In het dorps huis kreeg de buurt aan de hand van tekeningen te zien hoe de groene omgeving er straks uit zou komen te zien en mochten we aangeven wat we anders wilden: “Mooi dat een ontwerp bureau, hovenierspartij, natuurorganisaties, welzijnsorganisatie, huurdersorganisatie en de gemeente samenwerkten om dit voor ons te doen.”

© Gemeente Hof van Twente

© Shutterstock

2 Van wateroverlast naar natuurplezier in Markelo

In Markelo zijn bewoners van de A. ten Hovestraat in 2018 actief aan de slag gegaan om wateroverlast om te toveren in een waardevol natuurgebied. Met steun van de gemeente is er een plan opgesteld dat niet alleen waterbeheer, maar ook natuurbehoud, educatie en sociale verbinding omvat. Dit leidde in 2019 tot het winnen van de gemeentelijke duurzaamheidsprijs. Inmiddels is dit de Stichting Machtig Mooi Markelo Zoemt.

Bijen Bed & Breakfast

Het initiatief resulteerde in een Bed & Breakfast voor bijen en een insectenhotel in ontwikkeling, gebouwd door buurtbewoners met diverse talenten. Dit gebied is nu rijk aan biodiversiteit, met een poel voor amfibieën en libellen, en biedt een ontmoetingsplek voor inwoners, inclusief bewoners van het nabijgelegen seniorencomplex. Door samen te werken en ideeën uit te wisselen, is de sfeer in de buurt enorm verbeterd, waardoor iedereen elkaar kent en helpt.

© Ingrid Bargeman

Martine Pleijsier: "Ongelofelijk hoeveel 'handige handjes' er zijn in de wijk!"

Martine haar verhaal lezen?

3 Plein onder de Platanen in Diepenheim

In Diepenheim is het initiatief om aan de slag te gaan met Natuur voor Elkaar opgepakt door de Stadsraad. Met als doel: meer biodiversiteit creëren, wat gunstig is voor de inheemse flora en fauna en de leefbaarheid voor mens en dier. Ook versteende plekken zijn omgevormd tot groene plekken. Dit zorgt op hete dagen voor verkoeling. Daarnaast zorgen de groenplekken ervoor dat regenwater beter wordt vastgehouden en gefaseerd aan de planten wordt afgegeven om verdroging te voorkomen.

De opties om aan de slag te gaan met groen zijn tijdens bewonersavonden toegelicht. Hier was veel enthousiasme voor en zo zijn er nog extra ideeën ontstaan. Vervolgens heeft de Stadsraad Diepenheim gezamenlijke met lokale hoveniers, bewoners, ondernemers, Ondernemersvereniging Diepenheim, de jeugd SOOS en IVN het plan verder uitgewerkt.

Samen planten en beheren

Het grote werk is uitgevoerd door lokale hoveniers. Voor het 'kleine' werk, zoals het opschonen van boomspiegels en het verwijderen van grind en groen, zijn vrijwilligers ingezet. De Stadsraad is trots op het resultaat: 'Door de samenwerking met diverse partners is de uitvoering geslaagd.' De inzet van INV Diepenheim was hierbij belangrijk.

Een belangrijk uitgangspunt in het plan is dat bewoners en betrokkenen verantwoordelijk zijn voor onderhoud en beheer. Dit zorgt voor meer draagvlak. Het plein is nu echt van én voor alle inwoners. Net als de Stadsraad, zijn ook de betrokkenen en omwonenden, blij met het resultaat. Naast meer groen is het plein ook functioneler ingericht, met o.a. een fietsstalling. De borders zijn beplant met bloeiende planten en heesters, en de bloembakken van de aanwonenden maken het plein extra fleurig.

© Gemeente Hof van Twente

Ecologische bermen en sloten

Impuls ecologische berm en slootbeheer

Onder ons programma biodiversiteit hebben we, mede gefinancierd door de provincie Overijssel, een bermplan uitgewerkt met een bermentabel. Per berm is beschreven wat we moeten doen voor een optimale biodiversiteit. Sinds het jaar 2021 beheren we onze bermen op basis van dit plan. Dat betekent dat we 1.398 km bermen en sloten ecologisch beheren. Het gaat daarbij om een totale oppervlakte van ongeveer 225 hectare wat overeenkomst met 330 voetbalvelden.

Als onderdeel van het bermplan is ook een aanpak voor monitoring uitgewerkt. Er zijn 50 representatieve bermvlakken van 100 meter geselecteerd waar een inventarisatie van soorten wordt bijgehouden. Uit de monitoring bleek dat het aantal soorten in 2024 gemiddeld uitkwam op 40,3. In 2021 was dit nog 34,9. Naast een toename van soorten bleek ook een behoorlijke verandering van soorten. Mogelijke verklaring hiervoor zijn: de weersomstandigheden, het missen van soorten door recent uitgevoerde maaiwerkzaamheden en de aanpassing in het beheer.

Aanpak invasieve soorten

Vanuit het programma Biodiversiteit worden ook invasieve exoten bestreden. Voor het bestrijden van de reuzenberenklauw en de reuzenbalsemien is subsidie van de provincie Overijssel verkregen. Deze soorten worden intensiever gemaaid om bloei en daarmee verspreiding te voorkomen. Zo is de reuzenberenklauw dit jaar vijf keer gemaaid. De locaties blijven gelijk, maar de soorten groeien dus niet in omvang.

De Japanse duizendknoop wordt eveneens vaker gemaaid, maar moet ook chemisch worden bestreden. Op de behandelde groeiplaatsen zien we deze kleiner worden. Verder houden we de ontwikkelingen in de gaten om een meer ecologisch verantwoorde methode in te zetten. Hoewel er maai-voorschriften zijn opgesteld en voorlichtingen zijn gegeven aan de uitvoerder (om verdere verspreiding van de plant door werkzaamheden te voorkomen) blijft bestrijding soms lastig.

© Langjarig Landschapsbeheer Markelokaal

Gebiedsgerichte aanpak

Een belangrijk uitgangspunt van het programma Kleurrijk Leven is de gebiedsgerichte aanpak. De omvang van een gebied en de mogelijke maatregelen worden bepaald door inwoners. Lokaal eigenaarschap zorgt voor zichtbare belangen dichtbij en ook gedeeld eigenaarschap met de burens. Maatregelen bij de buurman hebben veel invloed op de effectiviteit van de eigen maatregelen. Daarom is het gewenst dat in gebieden partijen die het verschil kunnen en willen gaan maken elkaar beter weten te vinden. Bij aanvang van het programma lag er al een eerste plan vanuit Markelokaal. Vervolgens zijn er concrete gebiedsgerichte uitvoeringsplannen ontstaan in Stokkum, Elsenerbroek, langs de A1 en op begraafplaatsen.

Langjarig Landschapsbeheer Markelokaal *Met Markelokaal lokaal aan de slag*

Sinds 2019 werkt Markelokaal aan het project “Langjarig Landschapsbeheer”. In ons plan hebben we achttien lokale landschapselementen genoemd waar we voor willen zorgen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om houtwallen, poelen, graanakkers, bloemenweiden en solitaire bomen. We hebben al veel bereikt.

Markelokaal is begonnen op terreintjes van particuliere deelnemers. We willen nu meer aan de slag in een aaneengesloten gebied, een soort groene ader. Van de Friezenberg, via de Oude Rijssenseweg en de Pothoek, de Hemmel en de Hulpe naar Stokkum.

Markelokaal wil mensen helpen om verantwoordelijk te zijn voor hun eigen omgeving. Veel inwoners van Markelo zitten bij een club of vereniging. Wat zou het mooi zijn als mensen ook ‘bij de natuur’ zouden gaan. We gaan binnenkort weer aan de slag met aanleg, herstel en beheer van ons landschap.

- Wij zoeken nog mensen die willen meehelpen. Meedoen? Dat kan via: www.markelokaal.nl

Gerard Hazewinkel: “Geef mensen de verantwoordelijkheid voor hun eigen omgeving”

Gerard zijn verhaal lezen?

© Agnes Maas van Buurtproject Elsenerbroek

Buurtproject Elsenerbroek

Om de biodiversiteit in buurtschap Elsenerbroek te vergroten, organiseerde Stichting Perspectief Elsenerbroek in 2022 informatieavonden voor buurtbewoners. Tijdens deze avonden kwam zowel beleid, in de vorm van het programma Kleurrijk Leven, aan bod als ideeën voor gezamenlijke wandel- en fietstochten die werden uitgewisseld. In oktober volgde een Natuuratelier, waar samen met provincie, gemeente, waterschap en Landschap Overijssel plannen werden gemaakt. Met een startsubsidie van Landschap Overijssel werd in december een natuurwerkdag gehouden.

Studenten van Hogeschool Velp maakten een landschapsplan, terwijl Stichting Hofvogels erven bezocht en plannen maakte voor geïnteresseerden. Met steun van de gemeente werd in 2023 subsidie aangevraagd voor de inrichting van 7 erven en 5 landschapselementen. Deze subsidie werd in maart 2024 toegekend. In het najaar gaan we aan de slag met de uitvoering. Onze vergroening van erven en de aanleg en versterking van landschapselementen geven een impuls aan de biodiversiteit.

Tips voor andere buurtschappen: "Organiseer gezamenlijke activiteiten, werk samen met lokale organisaties en betrek zoveel mogelijk buurtbewoners om draagvlak te creëren. Samenwerken brengt ideeën en middelen samen, wat essentieel is voor succes."

© Agnes Maas van Buurtproject Elsenerbroek

Buurtproject Stokkum

Samen met betrokken inwoners en organisaties heeft Stichting Dynamiek Stokkum een project opgezet om de gemeenschap te versterken door middel van vergroening en duurzame initiatieven. Onder het thema "Verbindend Groen in Stokkum" zijn verschillende onderdelen, zoals de aanleg van verbindende heggen in en op initiatief van de buurt Ulkenend, een ecozone rondom de basisschool en nieuwe wandelpaden gerealiseerd.

Dit project heeft niet alleen de biodiversiteit verbeterd, maar ook de betrokkenheid van bewoners vergroot. Door de samenwerking tussen lokale vrijwilligers, basisschool, Maarkels Landschap, Markelokaal, Stichting Hofvogels, gemeente en provincie is Stokkum een nog groenere en toekomstbestendigere gemeenschap geworden, waarbij natuur en historisch besef hand in hand gaan. Dit geeft een mooie basis om op verder te bouwen. Het creëren van een eigen "Brink" als ontmoetings- en oplaadpunt met diverse duurzaamheids-elementen is een beoogde vervolgstap.

© Willibrord Woertman van Buurtproject Stokkum

Foto: Begraafplaats in het groen in Goor

Natuur op de begraafplaatsen in Goor

Begraafplaatsen liggen vaak aan de randen van kernen en vormen zo een groene verbinding met het buitengebied. Er is van nature al veel groen aanwezig, wat veel vogels en insecten aantrekt en het tot een geschikte plek maakt om biodiversiteit te bevorderen.

Met steun van de provincie Overijssel is bij de begraafplaats in Goor een biodiversiteitsproject gestart vanuit het programma Biodiversiteit. Vrijwilligers en de Stichting Belangenbehartiging Algemene Begraafplaatsen Hof van Twente (BAB) hebben 25.000 bloembollen geplant, waardoor bloeiende bloemenvelden zijn ontstaan. Deze bieden niet alleen een plek om bloemen te plukken voor op de graven, maar ook om de natuur te ervaren. Zo maken we onze begraafplaatsen groener én toegankelijker.

Ook het beheer is aangepast: bladeren blijven nu "gewoon" op de grond liggen, waardoor we schuilplaatsen en voedselbronnen voor dieren creëren. Dit draagt bij aan een circulaire natuur, waarbij we organische stoffen op natuurlijke wijze in de bodem terugbrengen.

Stichting Hofvogels voerde analyses uit op de gemeentelijke begraafplaatsen en gaf verbeteradviezen over biodiversiteit. Veel begraafplaatsen zijn door de inzet van de stichting voorzien van nestkasten voor verschillende vogelsoorten en insectenhôtels.

Foto: Ophangen vleermuis-kasten op de begraafplaats in Goor

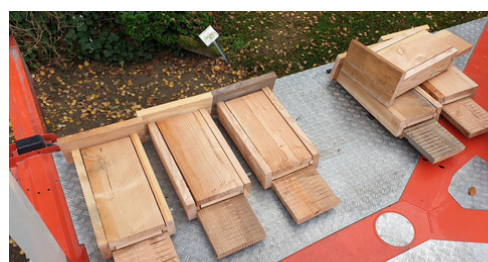

Foto: Vleermuis-kasten voor de begraafplaats in Goor

Foto: Vergroening A1 en buurt

Vergroening A1 en buurt (Azelo)

Werken aan een groene, biodiverse zone langs de A1. Wat begon als een burgerinitiatief, is nu bijna gerealiseerd tot een groene oase. De ingrediënten liggen er al. Over een lengte van 1.700 meter is de afgelopen twee jaar ruimte gemaakt voor nieuwe beplanting. Inheemse struiken en bomen zoals vuilboom, hulst, lijsterbes, meidoorn, hazelaar, els, krent en sleedoorn zijn aangeplant op deze lege plekken.

Het afgelopen jaar is de beplanting vervangen die niet goed aansloeg. Ook zijn houtrillen aangebracht en waar nodig opnieuw ingericht. Deze zijn goed zichtbaar vanaf de A1, waardoor de beleving van het landschap vanaf de weg compleet is. Dit project is mede mogelijk gemaakt door de provincie Overijssel.

© Alexandra Tempelman: de Boomdeeldagen

Bomen

De Boomdeeldagen en Meerbomennu

Bomen halen CO2 uit de lucht en zetten die om in zuurstof en biomassa. Meer bomen dragen dus bij aan onze klimaatuitdagingen. En daarnaast zorgen ze voor schaduwwerking voor mens en dier, vinden veel vogels er een fijne broedplek en maken ze het landschap compleet!

Via projecten als Meerbomen.nu en Boomdeeldagen werkten we de afgelopen jaren als gemeente aan het doel om 35.000 bomen extra te planten. En dat is gelukt! De teller staat inmiddels op 35.200 bomen en struiken extra. Deze bomen zijn voornamelijk geplant in bestaande en nieuwe houtwallen. Ook zijn aansluitend aan erven in het buitengebied bosjes gerealiseerd.

Uitgangspunt bij het project Meerbomen.nu: het oogsten en planten van zaailingen. Met veel vrijwilligers is er geoogst op oogstdagen en hebben zijn de jonge boompjes vervolgens geplant op een mooie passende plek. Naast dat er gezellig is samengewerkt is er ook veel kennis overgedragen ten aanzien van boomsoorten, het oogsten en planten van bomen.

© Alexandra Tempelman: de Boomdeeldagen

© Alexandra Tempelman: de Boomdeeldagen

Tuinen

Groene Loper jaaracties

De Groene Loper Hof van Twente betreft inwoners bij het vergroenen van de eigen leefomgeving. Want wie wordt er nou niet blij van bloeiende planten, zoemende hommels, dansende vlinders en vogels die je 's ochtends wakker fluiten?

Inwoners in de Hofse kernen vormen de belangrijkste doelgroep van het groene samenwerkingsverband de Groene Loper, omdat hier vaak nog de meeste verstening en minder groen te zien is. Gezien het grote buitengebied van de Hof betrekken we ook buurtschappen en erfbewoners bij onze activiteiten en najaarsacties. De werkgroep van de Groene Loper bestaat uit vrijwilligers die het belang van natuur en klimaatadaptatie benadrukken.

De afgelopen vier jaar organiseerde de Groene Loper verschillende najaarsacties. Met hulp van de gemeente, financiële steun van Natuur voor Elkaar via de Provincie Overijssel en het Prins Bernard Cultuurfonds, konden veel buurt- en maatschappelijke initiatieven en scholen met gratis plantenpakketten, eetbare struiken en bloembollen blij worden gemaakt. **Hieronder een overzicht van alle groene acties, van de afgelopen vier jaar, opgezet door de Groene Loper:**

1 Natuur om op te Vreten

In 2021 ontvingen twintig rustpunten en vijftien buurtinitiatieven struikpakketten via de Groene Loper Hof van Twente (inheemse vruchtdragende struiken). Deze initiatieven plantten zelf meer dan 650 eetbare struiken aan, vaak in samenwerking met basisscholen, en dragen ook zelf zorg voor het onderhoud ervan. De struiken bieden 'hapjes' voor wandelaars, en de Groene Loper houdt daarbij zeker ook de dieren in gedachten; zij mogen er ook van smullen.

2 Stoepgroen, samen doen?

Stoeptegels eruit, planten erin! Wist je dat het aanleggen van 10% groen al een temperatuurverschil van 1 graad kan maken tijdens hete zomers? Met deze actie riep de Groene Loper inwoners op om een deel van de stoep te verwijderen en te vervangen door groene gevelbeplanting en bloembollen. Dit jaar werkt de Groene Loper nauw samen met de gemeente Hof van Twente, omdat veel stoepen openbaar zijn. Natuurlijk blijft de stoep begaanbaar!

In 2022 hebben 33 buurtinitiatieven, waaronder twee scholen, samen 175 m² verharding verwijderd om deze te vervangen door planten en bloembollen. Deze waren gratis af te halen in de Reggetuin in Goor. De Kerkstraat in Goor werd uitgeroepen tot de groenste straat, waar tien huisnummers aan meededen. Op burendag legden zij gezamenlijk alle geveltuinjes aan. 'Zo zie je elkaar weer buiten, en het wordt er ook nog mooier van!' aldus een bewoner die, na een werkdag, met zijn burens buiten proostte op de uitkomst.

© Ina Van De Riet: de Groene Loper acties

3 Van boven en onder Goed

In 2023 richtte de Groene Loper de najaarsactie op een gezonde bodem, bloembollen en gevelbeplanting. Mede door het succes van vorig jaar, 'de groenste straat', wilden buurtbewoners in de Laarstraat in Goor dit jaar de titel 'groenste straat van de Hof van Twente' bemachtigen, en dat is gelukt! Zeven burens in deze straat hielpen elkaar. De Groene Loper kon daarnaast vijf scholen blij maken met gratis gevelbeplantingspakketten, humusrijke biologische potgrond en bloembollen voor hun groene schoolpleinen. Bij basisschool Erve Hooyerinck in Delden werd, samen met de leerlingen, een bevlogen leerkracht en de ouderwerkgroep, een groen aangeplant 'hek' om het schoolplein gerealiseerd.

© Ina Van De Riet: de Groene Loper acties

"Een waardplant is van essentieel belang voor vlinders en bijen om hun nakomelingen van een 'bedje, hapje en drankje' te voorzien, net als een 'waard' in de herberg," aldus Ina Van De Riet.

4 Planten van Waarde

In 2024 koos de Groene Loper ervoor om het belang van waardplanten onder de aandacht te brengen bij inwoners. "Een waardplant is van essentieel belang voor vlinders en bijen om hun nakomelingen van een 'bedje, hapje en drankje' te voorzien, net als een 'waard' in de herberg," aldus initiatiefneemster Ina Van De Riet.

Gedurende de zomer werd er op de weekmarkten promotie gemaakt voor deze actie met een Rad van Fortuin. Inwoners wisten de Groene Loper gelukkig te vinden! Tijdens de Dag van het Groen & Klimaat in Markelo op 27 oktober deelt de Groene Loper maar liefst 81 plantpakketten uit bij Herberg de Pot. Elk pakket bevat dertien verschillende planten en bloembollen, goed voor 1,5 m².

Een groen idee of meehelpen in je buurt?

Gelukkig zijn er steeds meer mensen in de Hof van Twente met goede ideeën om hun omgeving en buurt groener te maken. Bijvoorbeeld door geveltuintjes aan te leggen, een moestuinproject te starten of samen een natuurspeelplaats te ontwikkelen. Wil je een bijenlint zaaien of bomen planten met burens uit jouw straat? Natuur in de buurt geeft sfeer en is gezond! Door samen te werken met anderen komt jouw idee verder.

- *Neem contact op via:*
info@groeneloperhofvantwente.nl of kijk op: www.groeneloperhofvantwente.nl

© Ina Van De Riet: de Groene Loper acties

© Trudi Oolhorst in de Reggetuin

De Reggetuin

Een tuin volop in ontwikkeling

De Reggetuin is een bijzondere en fijne plek, een tuin die nog volop in ontwikkeling is. Hier komen vrijwilligers, moestuinders en passanten, verbonden door groen, samen om het land te bewerken, groenten, fruit en bloemen te kweken, plantjes en stekjes te ruilen, en hun passie te delen. Duurzaamheid, groen, verbinding, inclusiviteit, biodiversiteit en samenzijn zijn de steekwoorden waar het in de Reggetuin om draait.

In 2023 is de Reggetuin nog vogelvriendelijker ingericht dankzij het advies van Stichting Hofvogels. Zo zijn er 75 struiken, 40 meter beukenhaag en 15 meter veldesdoorn geplant, zodat de vogels en andere dieren zich hier nog meer thuis voelen. Samen maken we de Reggetuin steeds kleurrijker en aantrekkelijker voor zowel mensen als dieren!

Waar is deze ontwikkeltuin te vinden?
De Reggetuin wordt beheerd door de Stichting Stadslandbouw Hof van Twente en bevindt zich aan de Kerkstraat 123d in Goor.

Voor meer info en verkooptijden groente:
www.stadslandbouwhofvantwente.nl

© Kees Muizelaar

© Pientere Tuinen: één van de Hofse tuinen die met de meter gegevens verzamelt

Pientere Tuinen

Leren van tuinmetingen

Leren en verbreden

Groen zorgt een grotere biodiversiteit, filtert de lucht, zorgt voor verkoeling op warme dagen en maakt gelukkig. Door een groene tuin kan iedereen met een tuin hier zelf aan werken en dus bijdragen aan een gezonde leefomgeving voor ons allemaal! Belangrijk voor een groene tuin is een goede bodem, voldoende vocht en goede temperaturen. Via het project Pientere Tuinen worden door sensoren in de tuin deze gegevens verzameld.

In Hof van Twente zijn er twintig inwoners die meedoen aan het project Pientere Tuinen. Met een sensor in hun tuin worden allerlei gegevens verzameld en krijgen zij informatie over hun tuin en tips.

De reacties van deelnemers in Hof van Twente zijn wisselend. Sommigen vinden het interessant om data uit hun eigen tuin te verzamelen, maar weten nog niet goed wat ze ermee kunnen. 'De Pientere punaise staat wel in mijn tuin, maar tot nu toe doe ik er weinig mee,' aldus een van de deelnemers. Wel merken ze op dat ze door hun deelname bewuster bezig zijn met het ontsteden van de tuin en het creëren van meer groen. Daarnaast is er behoefte aan meer kennis over het verbeteren van de bodem en tips voor het omgaan met temperatuur en droogte.

Na anderhalf jaar meten met 1.250 deelnemers door heel Nederland, heeft Pientere Tuinen al meer dan 7,5 miljoen metingen verzameld. De informatie bevestigt dat het aanzienlijk warmer is in tuinen met veel verharding. En in kleine tuinen ligt de minimum temperatuur in de nacht hoger. Het blijft daar langer warm.

Wat betreft bodemvochtigheid is meer onderzoek en informatie nodig, omdat er veel factoren van invloed zijn, zoals de aanwezigheid van een beregeningsinstallatie, de neerslag en de bodemeigenschappen. De volgende fase van Pientere Tuinen gaat zich daar op richten. De bomenmonitor is een extra toevoeging die de milieubaten (CO₂, water, fijnstof) van een boom laat zien en er zijn al meer dan 1.500 bomen voorzien van de juiste informatie.

Het project "Pientere Tuinen" is bijna op de helft en heeft veel inzichten opgeleverd. Dat gaan we nu allemaal met elkaar combineren zodat we tuinbezitters beter kunnen adviseren.

Meer informatie over het project is te vinden op www.pienteretuinen.nl

© De Tuinen van Diepenheim

De Tuinen van Diepenheim

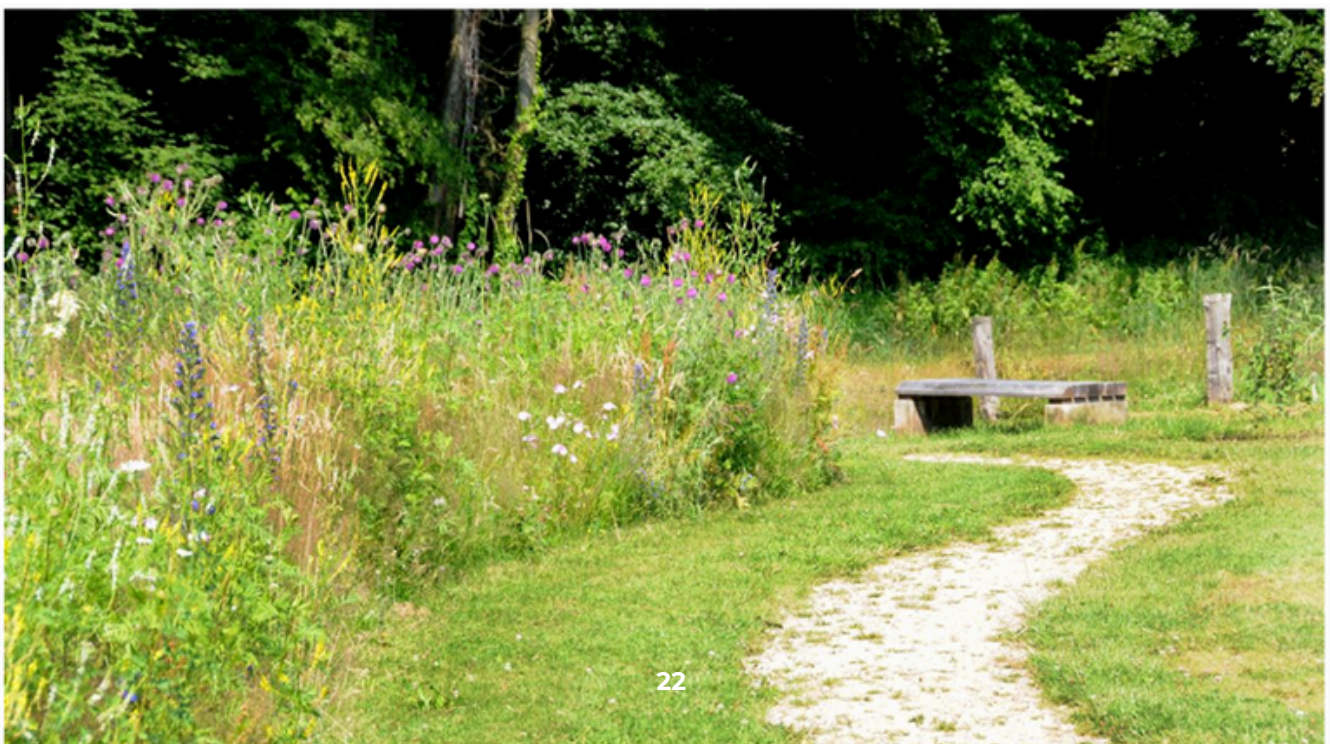
Een rijke traditie aan kunsttuinen

Kunstvereniging Diepenheim heeft een rijke traditie in het maken van kunsttuinen; tuinen ontworpen door kunstenaars. Zo ontstonden het Gazebo van Diepenheim, de vier 'Non Urban Gardens' en de tuinen van Herman de Vries, waaronder een winter-, seringen- en vlindertuin. De combinatie van kunst en groen is een mooie manier om mensen te inspireren en bewustwording te bevorderen. Echter, door de droge zomers in 2018 en 2019 zijn er met name in de seringen- en vlindertuin aanzienlijk veel struiken verdwenen.

Vanuit het programma Biodiversiteit is er een projectplan uitgewerkt gericht op het herstel en de versterking van de tuinen.

In augustus 2021 zijn de Tuinen van Diepenheim heropend. Naast het planten van diverse soorten is ook de watervoorziening geregeld, zodat de tuinen ook in droge periodes blijven floreren.

- Neem een kijkje: www.visithofvantwente.nl en zoek op: 'tuinen van Diepenheim'

© De opening bijenstal op het groengrafveld van de algemene begraafplaats Delden

Bijen

De organisators van ons ecosysteem

Voor de Bijen in Diepenheim en Delden

We leven allemaal op dezelfde wereld en zijn onderdeel van dezelfde voedselketen als de planten en dieren in onze omgeving. Insecten spelen hierbij een belangrijke rol als opruimers, bestuivers en voedsel.

Met name de bij is een schattig insect dat een direct belang heeft voor de voedselvoorziening van de mens en daarmee een symbool is voor deze wereld van kleine, maar levensbelangrijke beestjes. Op plekken waar een bijenkast staat, zie je vaak een grotere opbrengst van fruit en vruchten.

Op Buitenplaats Vinckenboom is door de Bijenvereniging Diepenheim een "beehive" gerealiseerd. Een gebouw waar de leden van de vereniging bijvoorbeeld honing kunnen slingeren. Wat in Diepenheim is neergezet, is niet alleen een verenigingsgebouw, maar ook een levende gemeenschap waar mensen samenkomen om de natuur te beleven. Hier ontstaan nieuwe ambassadeurs die zich inzetten voor duurzaam omgaan met de leefomgeving en een groeiende interesse tonen in alles wat leeft, groeit en bloeit.

Bijenstal op groengrafveld Delden

Op het groengrafveld in Delden is deze zomer een bijenstal geplaatst, waar inmiddels bijenkorven zijn ondergebracht. Het groengrafveld, gelegen aan de rand van Delden, herbergt veel inheemse bomen, bloemen en planten die voedsel bieden voor bijen.

Vrijwilligers Henk Middelkamp en de heren Wieberdink namen initiatief en ontwierpen de bijenstal. Dankzij hun inzet is dit project snel en mooi gerealiseerd.

Bijen zijn belangrijke bestuivers van planten waar wij als mens van afhankelijk zijn. Hun afname bedreigt de bestuiving van gewassen, wat cruciaal is voor het voortbestaan van nieuwe planten. Met deze bijenstal dragen we bij aan biodiversiteit en stimuleren we de creatie van bloeiende tuin- en balkonplekken.

© Shutterstock

Colofon

Met dank aan alle betrokken en bevlogen vrijwilligers, natuurorganisaties, samenwerkingspartners en de vele inwoners die zich inzetten voor onze natuur, is deze gids tot stand gekomen. Wij danken hen voor hun bijdrage!